

במדבר פרק טז

בפרשה זו אנו עדים לקבוצות שונות (קרח, דתן ואבירם ומאתיים וחמישים האנשים) המתאחדות בביקורת על הנהגת משה ואהרן: " ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'?" הקו המאחד ביניהן הוא מרידה בה' ואי קבלת סמכות שליחיו. התגלות ה' והניסים הנלווים אליה מוכיחה את טעות המתקהלים ואת מקור סמכותם של משה ואהרן. פרק זה יילמד בשני שיעורים.

שאלות מכוונות למידה

מי הן הקבוצות הטוענות נגד משה?

מהן הטענות שמעלה כל קבוצה?

מהן השאיפות הסמויות של אותם אנשים?

כיצד מתמודד משה עם הטענות הללו?

2..... מבנה הפרק - למורה

4..... ההתרסה נגד משה (פסוקים א-טו)

11..... הקשר רחב (רשות)

14..... הקשר אישי (רשות)

מבנה הפרק - למורה

מבנה הפרק יסייע לנו להבין מיהן הקבוצות הנועדות על ה', מהן הטענות של כל קבוצה ומהו עונשה.

<p>(א) וַיִּקַּח קִרְחַ בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֵת בֶּן לֹוִי וּדְתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹזַן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן: (ב) וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אַנְשֵׁי שֵׁם: (ג) וַיִּקְהֲלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם פִּי כָּל הָעֵדָה כָּלֶם קְדָשִׁים וּבְתוֹכֶם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קֵהֵל ה':</p>	<p>קבוצות הטוענים כנגד משה ואהרן</p>	
<p>(ד) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו: (ה) וַיְדַבֵּר אֶל קִרְחַ וְאֶל כָּל עֵדְתוֹ לֵאמֹר בִּקְרַ וַיִּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: (ו) זֹאת עָשׂוּ קַחוּ לָכֶם מַחְתֹּת קִרְחַ וְכָל עֵדְתוֹ: (ז) וְתָנוּ בָהֶן אִשׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֵת לִפְנֵי ה' מִחֵר וְהִיא הָאִשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֹוִי:</p>	<p>הצעת מבחן המחנות</p>	<p>ההתרסה כנגד משה ואהרן</p>

<p>(כה) וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיִּלְךָ אֶל דָּתָן וְאָבִירָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כו) וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֱנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֵל תִּגְעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסְפּוּ בְּכָל חַטָּאתָם: (כז) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן קִרְח דָּתָן וְאָבִירָם מִסְבִּיב וּדְתָן וְאָבִירָם יָצְאוּ נֹצְבִים פָּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: (כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מַלְבִּי: (כט) אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתּוּן אֱלֹהִים וּפְקַדְתָּ כָּל הָאָדָם יִפְקֹד עֲלֵיהֶם לֹא ה' שְׁלַחְנִי: (ל) וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצַתָּה הָאָדָמָה אֵת פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתְּם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעַתֶּם כִּי נֹאצוּ הָאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה אֵת ה':</p>	<p>הפרדת ישראל מעדת קרח</p>	
<p>(לא) וַיְהִי כַכֵּלְתוֹ לְדַבֵּר אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאָדָמָה אֲשֶׁר תַּחְתֵּיהֶם: (לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֵת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֶתְּם וְאֵת בְּתֵיהֶם וְאֵת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרְח וְאֵת כָּל הַרְכוּשׁ: (לג) וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה: (לד) וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְסֵם כִּי אָמְרוּ פֶּן תִּבְלַעֵנוּ הָאָרֶץ: (לה) וְאִשׁ יָצְאָה מֵאֵת ה' וַתֹּאכַל אֵת הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקְּטָרֶת:</p>	<p>ענישת קרח ועדתו</p>	

ההתרסה נגד משה (פסוקים א-טו)

הערה למורה: הפרק בו אנו עוסקים מורכב ויש צורך בראיה כוללת שלו לפני שיוורדים לפרטים, לנוחיותכם מופיע מבנה הפרק על יחידותיו, בלשונית נפרדת, כדאי לעיין בה טרם כניסה לפרק עצמו. יחידת ההוראה בנויה על סמך החלוקה המתוארת, ועל המורה להגדיר לעצמו כמה זמן הוא מקדיש לכל חלק מחלקי הפרק וכיצד הוא מרכיב את התמונה השלמה של הפרק. כמוכן שתמיד ניתן לחלק את הפרק בדרכים נוספות ובהתאם לחלק את הזמן המוקצב להוראתו. חשוב לוודא כי בסופה של הלמידה, ידע התלמיד מה יש בפרק ומה הוא הרעיון אותו נוכל ללמוד ממנו אך אין צורך בהצגת המבנה לתלמיד כפי שהוא מופיע בלשונית המבנה.

מקומו של הסיפור

ניתן לשאול מדוע דווקא כאן יש המערערים על מנהיגותו של משה רבינו?

הרמב"ן מסביר את השינוי שחל בעם ישראל מן התקופה בה היו במדבר סיני ועד הימים הללו במדבר פראן: (לתלמידים חלשים, ניתן להסביר ללא קריאת הרמב"ן בלשונו, אלא לימוד תוכן דבריו)

רמב"ן [א]

והנה ישראל בהיותם במדבר סיני לא אירע להם שום רעה, כי גם בדבר העגל שהיה החטא גדול ומפורסם היו המתים מועטים, ונצלו בתפלתו של משה שהתנפל עליהם ארבעים יום וארבעים לילה. והנה היו אוהבים אותו כנפשם ושומעים אליו, ואילו היה אדם מורד על משה בזמן ההוא היה העם סוקלים אותו, ולכן סבל קרח גדולת אהרן וסבלו הבכורים מעלת הלויים וכל מעשיו של משה. אבל **בבואם אל מדבר פארן** ונשרפו באש תבערה ומתו בקברות התאוה רבים, וכאשר חטאו במרגלים לא התפלל משה עליהם ולא בטלה הגזרה מהם, ומתו נשיאי כל השבטים במגפה לפני ה', ונגזר על כל העם שיתמו במדבר ושם ימותו, **אז היתה נפש כל העם מרה** והיו אומרים בלבם כי יבואו להם בדברי משה תקלות, ואז מצא קרח מקום לחלוק על מעשיו וחשב כי ישמעו אליו העם...

הטענה כנגד משה ואהרן

א וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהָת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוּזִן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן: ב וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאָתַיִם נְשִׂיאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שֵׁם: ג וַיִּקְהֲלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה': ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו

נברר את הטענה רב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קְדָשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'

רש"י [ג]

רב לכם - הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה
כלם קדושים - כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה

לכאורה טיעונו של קורח הוא דרישה לשוויון, או דרישה לחיים קהילתיים ללא מנהיגות, מתוך כך שכל העדה קדושים.
 דרישה זו מצליחה לאחד את האנשים נגד משה ואהרן.
באיזו דרך מציג קורח את טענתו?

רש"י [א]

מה עשה, עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות... והלבישן טליתות שכולן תכלת. באו ועמדו לפני משה. אמרו לו: טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה? אמר להם: חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה?

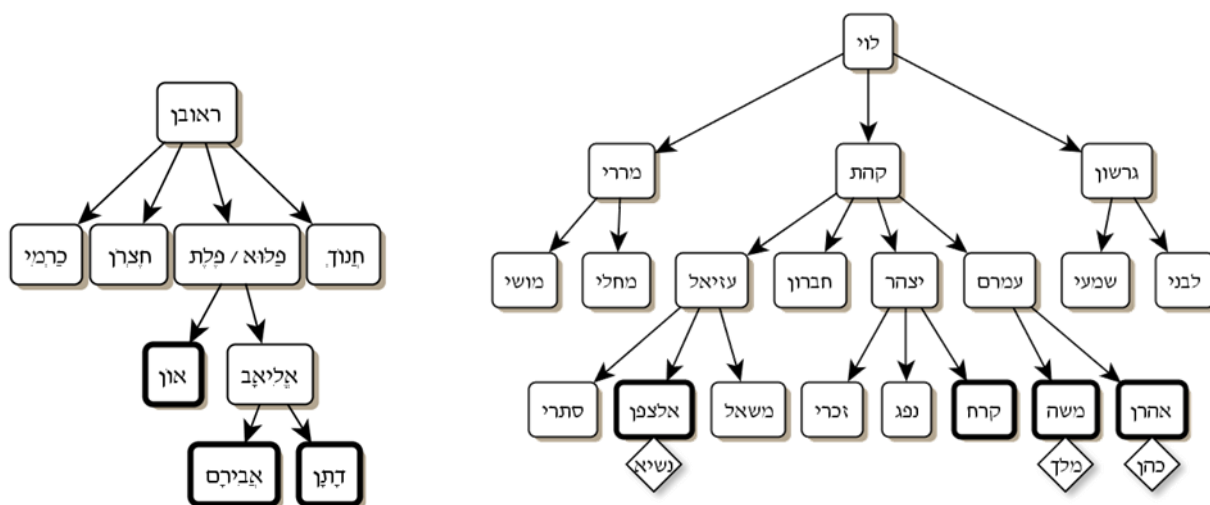
הערות למורה

א. השימוש במשל ונמשל הוא עניין מרכזי בפירוש רש"י וחשוב להבין את הפרטים במשל שמתאימים לנמשל כמו גם את העקרון שיש בנמשל דברים שאינם במשל.
 ב. הביטוי 'טלית שכולה תכלת' הפך למטבע לשון וזו ההזדמנות להראות את מקורו.
 מושגים פרשניים - קל וחומר: אם טלית רגילה חוט אחד פטורה – ק"ו שטלית שכולה תכלת פטורה.

הטוענים

1. קורח

מיהו קורח, מדוע הוא חולק על משה?
 לעזרה: תרשים משפחת לוי על פי שמות פרק ו':

רש"י [א]

מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר 'ובני קהת' וגו' (שמות ו, יח). עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מינה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו.

ניתן לשאול, מהי אם כן דרישתו של קורח? האם היא נובעת מתביעה לשוויון?

הערה למורה: התלמידים יכולים להסיק מן הטבלה ומן הפסוקים (במדבר ג' ל) את המסקנה שמביא רש"י ורק אח"כ לקרוא את הפירוש.

המצטרפים לקורח

2. מאתים וחמישים האנשים "נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם"

מראשי העם המצטרפים אל קורח כפי שאומר רש"י:

רש"י: (א) עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות, רובן משבט ראובן שכיניו, והם אליצור בן שדיאור וחביריו וכיוצא בו, שנאמר 'נשיאי עדה קראי מועד'.

3. דתן ואבירם בני ראובן

רש"י מסביר את הקשר בין קורח ובין בני ראובן בכלל ודתן ואבירם בפרט:

רש"י [א]: **ודתן ואבירם** - בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקהת ובניו החונים תימנה, שנתתו עם קרח במחלוקתו, אוי לרשע אוי לשכנו.

הערה למורה: הביטוי 'אוי לרשע ואוי לשכנו' הפך למטבע לשון וזו הזדמנות להראות את מקורו. (ואולי נוכל להציע כי בני ראובן ראו עצמם מקופחים כמו קורח מאובדן בכורתו של ראובן, שהרי עבודת ה' היתה במקור בבכורות?)

תגובת משה

ד וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו

מדוע משה נופל על פניו? (על התלמיד לדעת שתי דעות מן המופיעות בהמשך או פירוש אחר שבוחר המורה)

רש"י [ד]

ויפל על פניו - מפני המחלוקת, שכבר זה בידם סרחון רביעי,

חטאו בעגל: "ויחל משה"

במתאוננים: "ויתפלל משה,"

במרגלים: "ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים",
במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו.

משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו, פעם ושתיים ושלוש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי
האוהב ההוא, אמר: עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני.

חזקוני [ד]: וישמע משה שחשדוהו שנתכוין לשום השררה על אחיו. ויפל על פניו, נתבייש וכבש פניו
בקרקה לתפלה. ושם נאמר לו מה שאמר לקרח.

הערה למורה: כאן ניתן לעבוד על השוואה, מהו השוני בין הפרשנים, מהי נקודת המבט דרכה כל
אחד מהם מפרש את מעשהו של משה וכיצד כל אחד מן הפירושים מעוגן בפשטות הכתובים.
כך למשל ניתן להעלות את השאלות

- מה פרוש 'ויפול' על פי כל פרשן?
- כיצד ניתן להוכיח כל אחד מן הפירושים מן הכתובים?

נסיונות משה להניא את המצטרפים לקרח

שלב א: הצגת מבחן המחנות (פס' ה-ז)

ה וַיִּדְבֹר אֶל קִרְחַ וְאֶל כָּל עֲדָתוֹ לֵאמֹר בִּקֶּר וַיִּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֶת
אֲשֶׁר יִבְחַר בוֹ יִקְרִיב אֵלָיו וְזֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מַחֲתוֹת קִרְחַ וְכָל עֲדָתוֹ ז וַתִּגְנוּ בָּהֶן אִישׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן
קִטְרֹת לְפָנַי ה' מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי

ניתן לשאול

- מהי מטרת מבחן המחנות על פי הכתובים?
- מדוע נבחר מבחן זה?

רש"י [ו]: זאת עשו קחו לכם מחנות - ... היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות וסם המוות נתון
בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא, לפיכך התרה בהם: "והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש", כבר
הוא בקדושתו. וכי אין אנו יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש? אלא אמר להם משה: הריני אומר
לכם שלא תתחייבו, מי שיבחר בו יצא חי, וכולכם אובדים.

הערה למורה: יש לוודא שהתלמידים מכירים את סיפור נדב ואביהוא. את המידע יש להשלים בין
בעיון בכתובים ובין בעל פה, בהתאם ליכולות התלמידים. על פי רש"י משה מזהיר את המועמדים
מפני מבחן המחנות שכל מי שלא יעמוד בו מתחייב בנפשו ויאבד – ימות.

שלב ב: משה מול קרח ובני לוי

ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל קִרַח שְׁמְעוּ נָא בְנֵי לְוִי ט הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעַדְתַּת יִשְׂרָאֵל לְהִקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לְעַבְדָּת אֶת עֲבַדְתַּת מִשְׁכַּן ה' וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם י וַיִּקְרַב אֶתְּךָ וְאֵת כָּל אַחֲיֶיךָ בְנֵי לְוִי אֶתְּךָ וּבִקְשָׁתֶם גַּם כְּהֵנָּה יֵא לָכֵן אֲתָה וְכָל עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים עַל ה' וְאַהֲרֹן מִה הוּא כִּי תִלְיֵנוּ עָלָיו

המעט מכם: שימו לב כי משה מראה לבני לוי שגם הם נבחרים מעם וגם נגדם אפשר לומר: כל העדה כולם קדושים ולפיכך מה להם כי ילינו על משה? משה מסב את הויכוח שנוצר סביב מעמדו ומעמד אהרון ומפנה אותו אל ה':

לָכֵן אֲתָה וְכָל עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים עַל ה' וְאַהֲרֹן מִה הוּא כִּי תִלְיֵנוּ עָלָיו

רש"י [יא]:

לכן - בשביל כך אתה וכל עדתך הנועדים אתך על ה', כי בשליחותו [של ה'] עשיתי לתת כהונה לאהרן, ולא לנו היא המחלוקת הזו.

ספורנו [יא]:

לכן אתה וכל עדתך הנועדים. אני אומר לכם - על ה'. דעו שאני משליך על ה' יהבי, שיתבע הוא עלבוני, ולא אתקומם אני עליכם כלל: לפני הפירושים ניתן לשאול:

- מדוע משה מכנה את קרח ועדתו "הנועדים על ה'", והלא הם נועדים עליו ועל אהרן?

שלב ג: ניסיון לפנות גם אל דתן ואבירים

מדוע פונה משה אל דתן ואבירים?

רבי יוסף בכור שור [יב]:

וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים, - שיקחו גם הם מחתותם, כי אף הם מן המעוררים, ויאמרו לא נעלה אחת שאין אנו צריכים הכהונה, כי אנו יודעים שהדין עמנו. ועוד שאין מחזיקים אותך לגדול שנלך אליך, כי מאיזה טעם תהיה שר עלינו, בשביל שהרעתה לנו תהיה לראש? המעט הרעה שעשית לנו שהעליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר שנגזר עלינו שנמות במדבר, (יג) כי תשתרר עלינו. בשביל שהרעות לנו

יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקָרָא לְדָתָן וְלָאֲבִירִים בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ

לא נעלה

יג המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר
 יד אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וקרם העיני האנשים ההם תנקר
 לא נעלה

- מה נלמד מפנייתו של משה לדתן ואבירים?

רש"י [יב]

וישלח משה וגו' - מכאן שאין מחזיקין במחלוקת, שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום

נשים לב כי אין אנו שומעים את תגובת קרח ומאתים וחמישים קרואי העדה לדברי משה, ואילו כאן, דתן ואבירים עונים בעזות מצח למשה ומדבריהם מתבררת רשעותם

פירוש בעלי התוספות [יא]:

לכן אתה וכל עדתך. כל הדברים האלה פייס משה לקרח ואין אתה מוצא שהשיבו דבר כי היה פקח ברשעו אמר יודע אני שהוא חכם גדול אם אשיבנו יפקחני בדברים ובעל כרחי מתרצה לו ראה משה שאין בו תועלת פירש הימנו ושלח לדתן ולאבירים ואף הם עמדו ברשעם ולא באו

- מה הן טענותיהם?

יג המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר
 יד אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וקרם העיני האנשים ההם תנקר
 השימוש הכפול במושג ארץ זבת חלב ודבש לגבי מצרים ולגבי ארץ ישראל הוא חלק מן החוצפה בדבריהם של דתן ואבירים.
 חז"ל מדייקים בשורש הטענה (שררה) ומחברים בין דתן ואבירים ובין שני האנשים הניצים במצרים שם (שמות ב, יד) הם אומרים למשה
 ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר פאשר הרגת את המצרי.

ואילו כאן הם אומרים

כי תשתרר עלינו גם השתרר.

השימוש בטענה כי משה מבקש שררה המשותף לשני המקרים מנוגד לאופיו של משה שנחלץ לטובת החלש וכאן מוכן לפייס בעצמו אנשים היוצאים נגדו, אך בפיהם של דתן ואבירים הופך את משה למי שמחפש לעצמו שררה.

מדרש לקח טוב: במדבר פרשת קרח דף קטו עמוד א

כי תשתרר עלינו גם השתרר. אמרו לו השתררה עלינו במצרים. נשתררת עלינו במדבר. במצרים מה הוא אומר (שמות ב) ויאמר לרשע למה תכה רעך ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו

הערה למורה: השוואה והסקה - אפשר לתת לתלמידים רק את הכותרת שחז"ל זיהו בין הניצים לדתן ואבירם, לכוון אותם לפסוקים ולבקש מהם לזהות על איזה בסיס לשוני חז"ל עושים את ההשוואה. זיהוי הטענה המשותפת הוא חשיבה שיוצרת הכללה

דתן ואבירם פותחים את דבריהם וסוגרים אותם במילים: "לא נעלה!"

והמדרש רואה בעונשם **מידה כנגד מידה**

מדרש תנחומא פרשת קרח סימן ו :

פתחו פיהם בירידה, לומר שאין להם עלייה, כשם שאמרו, כך מתו, וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה

טו ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם

[להעמקה]

על כך אומר המדרש

מדרש תנחומא פרשת קרח סימן ו

ויחר למשה מאד נצטער לחדא, למה"ד לאדם הדן עם חברו ומתווכח עמו. אם משיבו יש שם נחת רוח ואם אינו משיבו יש בו צער גדול.

חוסר נכונותם של דתן ואבירם להיכנס לשיחה ולברר את המחלוקת רעה בעיני משה ומצערת אותו ביותר.

הקשר רחב (רשות)

מנהיגי ישראל, שלא נהנו מן השררה, הנזכרים בתנ"ך

משה רבנו מעיד שלא נהנה מן השררה

במדבר טז, טז

וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמוּר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאַתִּי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם

בדומה שמואל הנביא מעיד בנאום הפרדה שלו מן העם דברים דומים

שמואל א יב, ג

הֲנִי עֲנוּ בִּי נֶגֶד ה' וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחָמוּר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת מִי עָשִׂקְתִּי אֶת מִי רִצּוֹתִי וּמִי מִי לְקַחְתִּי כְּכֹר וְאֲעֵלִים עֵינֵי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם

וכך נחמיה, שנתמנה לשליטה של יהודה מטעם המלכות הפרסית, בימי שיבת ציון, מעיד
נחמיה פרק ה, יד-יט

י ד גַּם מִיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה אֹתִי לְהִיּוֹת פָּחַם בְּאֶרֶץ יְהוּדָה מִשְׁנַת עֶשְׂרִים וְעַד שְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְשִׁתִּים לְאַרְתַּחְשֶׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ שָׁנִים שְׁתַּיִם עָשְׂרָה אָנִי וְאֲחִי לֶחֶם הַפָּחָה לֹא אֶכְלֹתִי...
טז וְגַם בְּמִלְאֲכַת הַחוּמָה הַזֹּאת הִחְזַקְתִּי וְשָׂדֶה לֹא קָנִינוּ וְכָל נְעָרֵי קְבוּצִים שָׁם עַל הַמִּלְאָכָה יז וְהַיְהוּדִים וְהַסְּגָנִים מֵאָה וְחֲמִשִּׁים אִישׁ וְהַבָּאִים אֵלֵינוּ מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵינוּ עַל שְׁלַחְנֵי יח וְאֲשֶׁר הָיָה נַעֲשֶׂה לְיוֹם אֶחָד שׁוֹר אֶחָד צֹאן שֵׁשׁ בְּרֹרוֹת וְצִפְרִים נַעֲשׂוּ לִי וּבֵין עֲשָׂרַת יָמִים בְּכָל יוֹם לְהִרְבֶּה וְעַם זֶה לֶחֶם הַפָּחָה לֹא בִקְשָׁתִי כִּי כְבֹדָה הָעֶבֶדָה עַל הָעָם הַזֶּה יט זָכְרָה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה כָּל אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עַל הָעָם הַזֶּה

קורח וצאצאיו. בין משה לשמואל הנביא

בספר דברי הימים מתפרשת שושלתו של קרח
דברי הימים א פרק ו

ז בְּנֵי קֶהֶת עֲמִינָדָב בְּנוֹ קֶרַח בְּנוֹ אֲסִיר בְּנוֹ

ח אֶלְקָנָה בְּנוֹ וְאַבְיָסָר בְּנוֹ וְאֲסִיר בְּנוֹ

ט תַּחַת בְּנוֹ אֲוִיָּאל בְּנוֹ עֲזִיָּה בְּנוֹ וְשָׂאוּל בְּנוֹ

י וּבְנֵי אֶלְקָנָה עֲמֹשִׁי וְאַחִימוֹת

יֵא אֱלֹקֵינָהּ בְּנוּ בְּנֵי אֱלֹקֵינָהּ צוֹפֵי בְּנוּ וְנַחַת בְּנוּ
 יב אֱלִיאָב בְּנוּ יִרְחֵם בְּנוּ אֱלֹקֵינָהּ בְּנוּ
 יג וּבְנֵי שְׂמוּאֵל הַבְּכֹר וְשְׁנֵי וְאַבְיָה:

מכאן אנו למדים כי שמואל, גדול שופטי ישראל, היה מצאצאיו של קרח.
 לאור זאת אומרים חז"ל

במדבר רבה פרשת קרח פרשה יח

וקרח שפקח היה מה ראה לשטות הזה אלא עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו שמואל ששקול כמשה ואהרן שנא' משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמוי (תהלים צט) עשרים וארבעה משמרות עומדות מבני בניו שכולם מתנבאים ברוח הקודש 'כל אלה בנים להימני' (דברי הימים א כה). אמר: אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום ולא ראה יפה, לפי שבניו עשו תשובה ועומדין מהן.

קרח רואה ששמואל גדול השופטים עתיד לצאת מצאצאיו וחושב שעל כן הוא עצמו ראוי יותר ממשה ואהרן. הגאווה האישית מנחה אותו ומפילה אותו.

את הקישור בין פרשתנו לשמואל, נוכל למצוא בהשוואה בין הדברים שאומר כאן משה לקרח ועדתו לדברים שאומר שמואל לכל העם

משה: וַיַּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל ה' אֵל תִּפְּן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאַתִּי וְלֹא הִרְעִיתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם: (במדבר טז, טו)

שמואל הִנְנִי עֲנִי בִי נִגְדָה ה' וְנִגְדָה מִשִּׁיחוּ אֶת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחָמֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת מִי עָשִׂיתִי אֶת מִי רְצוֹתִי וּמִי מִי לְקַחְתִּי כְּפָר וְאֶעֱלִים עֵינַי בּוֹ וְאֶשִׁיב לָכֶם: (ד) וַיֹּאמְרוּ לֹא עָשִׂיתֶנוּ וְלֹא רְצוֹתֶנוּ וְלֹא לְקַחְתָּ מִיֵּד אִישׁ מֵאוֹמָה: (שמואל א יב, ג)

כאשר צאצאיו של קרח מנהיג את העם הוא עומד בנעליו של משה באותה עמדה ומעיד על מנהיגותו כפי שהעיד משה על מנהיגותו, שכולה מכוונת לטובת העם.

ובתהלים משווה משורר תהילים את משה ושמואל

תהלים צט, ו: מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וְשְׂמוּאֵל בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹ קְרָאִים אֶל ה' וְהוּא יַעֲנֵם

לאן נעלם און בן פלת

בין המורדים הנזכרים בתחילת הסיפור מוזכר און בן פלט לצד דתן ואבירם: "ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן" (פסוק א), ואילו כעת נזכרים רק דתן ואבירם בשמותיהם

מדרש תנחומא, קרח (מתורגם)

אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו. אמרה לו: מה לך במחלוקת הזאת. אם אהרן כהן גדול אתה תלמיד, אם קרח כהן גדול אתה עדיין תלמיד.

...מה עשתה? השקתה אותו יין, שכרה אותו והשכיבה אותו במטה. והייתה יושבת על פתח הבית ופרעה את שערותיה. כל מי שבא בשביל און ראה אותה וחזר. תוך כדי כך נבלעו, היינו דכתיב 'חכמות נשים בנתה ביתה' (משלי יד, א), זו אשתו של און, 'ואולת בידיה תהרסנה' (שם), זו אשתו של קרח.

הקשר אישי (רשות)

- מה גורם לאדם לא להסתפק במעמד שקיבל?
- פעמים אנו מציגים מניע אידאולוגי בכדי להסתיר את מניעינו האישיים – האם יש לכך דוגמאות מחיינו היום?
- מהי כפיות טובה וכיצד מתמודדים אתה?
- מהי מנהיגות? מה ההבדל בין משה לקרח כמנהיגים?
- משה ואהרון יוצאים נגד עונש קולקטיבי. מהי משמעותו? מתי הוא מתאים? האם הוא מתאים?